

معرفی گزارشی

مجله المنار و أثرها فی قضايا الفكر الاسلامی فی العصر الحديث؛	تاریخ	کلام
جوده احمد جوده؛ قاهره: دار بلال ابن رباح و...، ۱۳۳۴.	شریعتی؛ از شک تا یقین؛ احمد راسخی لنگرودی؛ تهران: نشر علم، ۱۳۹۲.	آیین‌ها و نمادهای تشریف؛ میرچا الیاده؛ مانی صالحی علامه؛ تهران: نیلوفر، ۱۳۹۲
<p>مجله «المنار» در ذهن و زبان عالمان متفکران قبیله اهل قلم به ویژه کسانی که فرایند جریان‌های فرهنگی، سیاسی و عقیدتی را در روزگار معاصر و این صد سال اخیر پیگیری می‌کنند آشناتر از آن است که نیازمند توضیحی فزون‌تر باشد.</p> <p>نقش «المنار» در ایجاد، گسترش و رشد بسیاری از جریان‌های فکری، انکارناکردنی است. این مجله بیش از سه دهه نشر یافت و در تمام ابعاد گونه‌گون تمدن اسلامی، مقالات بسیاری به چاپ سپرد. مجله المنار میدان باز و بسیار گسترده‌ای بود برای همه کسانی که می‌اندیشیدند و اندیشه‌ها را به خامه می‌سپردند؛ از دگراندیش‌ترین کسان تا پاسداران و مدافعان سنتی و... آموزه‌های دین نویسنده کتاب به‌گسترده‌ای از این نقش‌آفرینی و اثرگذاری سخن گفته است.</p> <p>رشیدرضا، خانواده او، رشد و بالندگی او، استادان و شاگردان او، آثاری که به خامه آورده است، المنار و اهداف آن و عالمانی در صفحات آن مقاله می‌نوشتند، مباحث مقدماتی کتاب است. آن‌گاه باب اول کتاب است و انعکاس بحث‌های عقیدتی و ایمانی در المنار. این بخش بسیار گسترده است و بحث‌های مختلف مرتبط با قضا و قدر، ملائکه، جن، روایة‌الله و...</p>	<p>شریعتی در سراسر عمر کوتاه خود همچون کاوشگران حوزه معرفت کوشید تا در مسیر حقیقت‌جویی و شناسایی به بنیاد کاملاً یقینی دست یابد که به موجب آن ریشه خطا و نادرستی و هرگونه تعصب و تحجر و خام‌اندیشی را در پهن دشت معرفت بخشکاند. از این رو شک عالمانه را برگزید و آن را موتور محرک بازجست‌های نظری خود قرار داد. شریعتی در این مسیر تا می‌توانست پرسید و جامعه زمان خویش را با پرسش‌های بی‌شمار آشنا ساخت و در پی آن، ساختاری نوین بنا کرد که کانون توجه موافق و مخالف بود.</p> <p>کتاب حاضر مجموعه‌ای از مقالاتی است که در دهه هفتاد در نشریات کشور چاپ شده است و عمدتاً به همین موضوع؛ یعنی حقیقت‌جویی و پرسشگری شریعتی می‌پردازد.</p> <p>کتاب شامل شش مقاله است که عبارتند از: شریعتی؛ از شک تا یقین؛ آزادی و مردم‌سالاری در اندیشه شریعتی؛ شریعتی طلایه‌دار نقادی در عرصه سنت؛ شریعتی و رسالت روشنفکران؛ آسیمیلیاسیون از منظر شریعتی؛ شریعتی و نقادی فلسفه تاریخ هگل.</p> <p>در پایان کتاب نمایه کاملی نیز آورده شده است که دستیابی موضوعات مدنظر خواننده کتاب را آسان می‌کند.</p>	<p>در غرب عمدتاً برخلاف جوامع سنتی مراسم مهم و معنی‌داری برای تشریف انجام نمی‌شود؛ با این حال شکل‌های بی‌شماری از مراسم تشریف وجود دارد و همه جوامع قبل مدرن، اهمیت بنیادینی برای اصول اعتقادی و روش‌ها و فنون رازآموزی و تشریف قائل بودند. از طریق مراسم‌های تشریف، فرد نوآموز با سنت‌ها و روایات اساطیری قبیله‌اش آشنا می‌شود. در واقع او به همین اعتبار با تاریخ مقدس جهان آشنا می‌شود و به همین دلیل رازآموزی و تشریف آیینی از اهمیت بسیاری برای شناخت انسان پسامدرن برخوردار است.</p> <p>کتاب حاضر در شش فصل تدوین شده است که عبارتند از: اسرار تشریف آیینی در ادیان ابتدایی؛ آزمون‌های آیین تشریف؛ از آیین‌های قبیله‌ای تا آیین‌های پرستش سری؛ آیین‌های تشریف فردی و انجمن‌های سری؛ آیین‌های تشریف و رازآموزی حماسی و شمنی؛ نمونه‌های آیین تشریف و رازآموزی در ادیان پیشرفته. در پژوهش حاضر مهم‌ترین گونه‌های مراسم تشریف آیینی بحث و از دیدگاه تاریخ دینی این مسئله بررسی می‌شود. همچنین کتاب مقدمه‌ای بسیار دقیق برای تبیین کلی مباحث کتاب دارد که اگرچه کوتاه؛ اما دقیق و پرمطلب است.</p>

باب دوم نقش المنار است در موضوعات و مسائل سیاسی، جریان‌های نو در اسلام‌خواهی و اسلام‌گستری، سیدجمال‌الدین افغانی و محمد عبده و جایگاه آنان در تفکر نوین اسلامی، موضوع خلاقیت حکومت و دین، قضیه فلسطین و مسائل مرتبط با آن. باب سوم عهده‌دار مسائل اجتماعی است، مانند مسئله آزادی، تعدد زوجات و باب چهارم از موضوعات فرهنگی سخن می‌گوید و باب پنجم دربارهٔ مسائل اقتصادی است.

کتاب «مجله المنار...» نمونه عینی پژوهشی است بسیار گسترده و دقیق در میان پژوهش‌های میدانی. کتابی خواندنی، دیده‌گشا و بسیار آموزنده. ما در جامعه خود به این‌گونه پژوهش‌ها نیازمندیم، از جمله درباره «مکتب اسلام و نقش آن» و «مکتب تشیع»، گرچه دوستی مستعجل داشت.

تطائف الاذکار للحضار و السفار فی المناسک و الاداب (کهن‌ترین متن پارسی در شناخت راه حج از بخارا تا مکه؛

ابوجعفر شمس‌الدین محمد بن عمر بن عبدالعزیز بن مازہ (۵۱۱ - ۵۶۶)؛ تصحیح و حواشی رسول جعفریان؛ تهران: علم، ۱۳۹۲

سفرنامه‌ها به عنوان گونه‌ای از نگاشته‌ها و میراث مکتوب در تمدن اسلامی از فواید بسیار برخوردارند. در میان سفرنامه‌ها، سفرنامه‌های حج از ویژگی‌های مهمی برخوردارند. آگاهی‌هایی که این‌گونه سفرنامه‌ها به دست می‌دهند گاه منحصر به فرد است و بسیار مهم. اما کتاب مورد گفتگو حقا و انصافاً از «لونی» دیگر است، از یک سو متنی است بسیار کهن به زبان پارسی و از سوی دیگر در مسیری مقدس و راهی معنوی به خامه آمده است و بالاخره نویسنده، بر پایه آگاهی‌هایی که عرضه می‌کند، از دقت و تأمل و توجیهی بلیغ به موضوع برخوردار است. مولف در جای جای کتاب و به هنگام گذار از شهرها، آن دیارها را گزارش کرده است و در این گزارش گاه آگاهی‌های ویژه‌ای دارد.

اشارات پراکنده مؤلف به تنی چند از صحابیان و فرزندان آنها در بخارا و مرو نشانگر آن است که این دیار از دیرباز پذیرای تازیان از مهاجرو فرزندان صحابه و خلفا بوده است. دیگر اینکه آگاهی‌های نویسنده از چهره‌های برجسته جهان اسلام که فقاقت را با تصوف توأمان داشته‌اند، نشانگر همسویی این دو جریان با هم در خراسان است. اطلاعات او از برخی موارد مکه و مدینه نیز بسیار شایان توجه است؛ از جمله زیارتی مهم که به هنگام یادکرد آن بدین سان نوشته است:

... و چون به قبه حسن بن علی رسد بایستد و بگوید: السلام علیکم یا اهل البيت النبوه و معدن الرساله.... (ص ۲۰۸).

حضرت جعفریان که اکنون سال‌هاست از جمله دلمشغولی‌هایش، تصحیح و نشر سفرنامه‌های مختلف حج است، کتاب را بر پایه تنها نسخه موجود تصحیح کرده است و افزون بر مقدمه‌ای عالمانه و پرماده و نمایان محتوای کتاب، در پانویس‌ها تمام نقل‌ها و حتی اشارت‌های مؤلف را بر پایه متون کهن استخراج و ثبت کرده است. این سطور به هیچ روی بازنمایی ارج و جایگاه کتاب در میان سفرنامه‌های حج و آگاهی‌های بسیار او در حوزه‌های شرح حال‌نگاری، اعتقادی، جغرافیایی و... نیست. باید در فرصتی بسنده به کتاب پرداخت و از چگونگی‌های آن سخن گفت.

ادبیات

شعراء اهل البيت الطاهرين في مناقب آل ابيطالب،

آیت‌الله علامه السید عبداللطیف القریشی
الکوه‌کمری؛ اعداد: علی الصدرايي الخویی؛
ساری: شلفین، ۱۳۹۲

«شعر» در هماره تاریخ از مهم‌ترین عوامل انتقال فرهنگ، اندیشه و دانش بوده است. از شعر مردمان در مفاخره‌ها و برکشیدن جایگاه‌ها و فراوان کردن موضع‌ها بهره می‌بردند. در آستانه نزول قرآن بهره‌گیری از «زبان شعر» بدان سان

اوج گرفته بود که چون در نفوذ حیرت‌آور خبر، پدیده یا جریانی را می‌خواستند مبالغه کنند، به نقد و شعر مانند می‌کردند و می‌گفتند «= اسیر من الشعر». پیشوایان الهی، پیروان پاک‌نهاد و برنادر خویش را در بهره‌گیری از این ابزار مهم علیه سیه‌دلان و تیره‌روانان بسی بر می‌انگیختند و تشویق می‌کردند. نمونه‌های فراوان آن را می‌توان در بزرگواری‌های رسول‌الله (ص) از حسا بن ثابت که متأسفانه در گذر زمان بر صراط مستقیم نماند و امامان از کمیت‌ها، دعیل‌ها و... در صفحات زرین دانشنامه سترگ «معمار مدینه الغدیر - تعبیرانه استاد علامه محمدرضا خلیلی است» - علامه امینی دید. «مناقب آل ابيطالب» ابن شهر آشوب از منابع بسیار مهم، ارجمند و کارآمد سیره معصومان است و یکی از ابعاد مهم آن سروده‌های شاعران درباره «آل الله». مؤلف این کتاب شاعرانی را که ابن شهر آشوب در «مناقب» از آنان شعری آورده است به ترتیب حروف الفبا تنظیم کرده، اشعار او را آورده و شرح حالش را با تکیه بر منابع و مصادر دیگر بیان کرده است. کتاب اثری است ادبی، تاریخی، آیینی و ارجمند.

تفسیر و علوم قرآن

نظریه و روش تفسیر سیاقی قرآن؛

سیدحسن کنعانی؛ مشهد: نشر عروج اندیشه،
۱۳۹۱

«سیاق» در تفسیر متن نقش بسیار مهم و شگرفی دارد. مفسران قرآن کریم بدون اینکه از تعریف و تفسیر «سیاق» با دقت و تأمل سخن بگویند، در مرحله تفسیر فراوانی از آن بهره برده‌اند. نگاهی گذرا به تفسیر مهم «طبری» با عنوان «جامع البیان عن تأویل القرآن» نشان خواهد داد که این مفسر بزرگ چه سان از «سیاق» در تبیین و تفسیر آیات بهره برده است، ارج این بهره‌گیری و کاربرد را باید در استفاده‌های هوشمندانه، روشمند و دقیق علامه طباطبایی در تفسیر بی‌بدیل «المیزان» دید. نویسنده در شش فصل از معنای لغوی و

اصطلاحی سیاق، ساختار سیاق، جایگاه سیاق و پیوند آن با چگونگی‌های آیات درسوره‌ها، پیوند آن با «نص»، دلالت‌های سیاقی و مفهومی و بالاخره نقش سیاق در مباحث تفسیری و علوم قرآنی سخن گفته‌اند. تبیین و تفسیر «سیاق» و نقش آن در فهم متن به ویژه آیات قرآن در پژوهش‌های قرآنی ادب پارسی هنوز گام‌های آغازین را برمی‌دارد و نیازمند تلاش‌هایی است در خور این روش در پژوهش.

فرهنگ تفسیری قرآن مجید (بر اساس نسخه دانشگاه کمبریج)؛

رضا اشرف‌زاده؛ مشهد: سخن‌گستر، ۱۳۹۲

رویکرد ایرانیان به تفسیر قرآن مجید بسی کهن و دیرینه سال است. عالمان، فاضلان، متفکران و مفسران بزرگی آیاتی الهی را به پارسی برگردانده‌اند و یا افزون بر آن تفسیری به پارسی در توضیح و تفسیر کلام‌الله رقم زده‌اند. این‌گونه آثار افزون بر جنبه‌های اعتقادی، کلامی، تفسیری به لحاظ ادبی نیز شایان توجه هستند. آنچه اکنون در پیش روی داریم، واژه‌نمای اثر ارجمند مکتوبی است در آستانه قرآن کریم شهره به «تفسیر کمبریج». حضرت استاد دکتر رضا اشرف‌زاده «فرهنگ تفسیری» واژه‌های متن یادشده را تنظیم کرده‌اند و با مقدمه‌ای سودمند درباره «تفسیر کمبریج» و چگونگی آن در این مقدمه از جمله درباره ویژگی‌های زبانی تفسیر سخن گفته‌اند و با قرائن تأکید کرده‌اند که باید مؤلف خراسانی باشد. از نکات شایان توجه دیگر روایات تفسیر است و از جمله نقل «حدیث کسا» که گویا کهن‌ترین مورد نقل آن در تفاسیر فارسی است. واژگان بر پایه ساختار کلمات و به ترتیب حروف الفبا تنظیم شده است.

فقه

موسوعة الفقه الاسلامی؛ طبقاً لمذهب اهل اهل البيت (ج ۳۸)؛

قم: موسسه دایرة المعارف فقه اسلامی طبقاً لمذهب اهل البيت (ع)، ۱۳۳۴.

دایرة المعارف فقه شیعہ درمیان پژوهش‌های فقهی، جایگاه خالی پژوهشی فرابنیادی، سودمند، کارآمد و بسیار مهم را پر کرده است و اینک - سپاس خدای - را که نشر مجلدات آن شتاب گرفته است و اکنون در فاصله بسیار کمی پس از جلد‌های اول شاهد نشر جلد ۲۸ آن هستیم، در تدوین بخشی از حرف (ت). این مجلد با «مدخل» «تصادم» می‌آغازد و با مدخل «تعریف» می‌فرجامد. گسترده‌ترین مدخل‌های آن عبارتند از: تصدیق، تصویر، تطوع، تعارض، تعدد، تعدی. در تمام مدخل‌ها عنوان، لغت و اصطلاحاً تعریف می‌شود و ابعاد موضوع با دقت و گستردگی کاویده می‌شود.

حدیث

مبانی و منهج حدیثی علامه سید عبدالله شبیر،

محمد مهدی مسعودی، مشهد: بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۹۲.

روش‌شناسی عالمان، فقیهان، مفسران و متفکران بزرگ اسلامی دیری است که در میدان پژوهش‌های نوآیین رخ نموده است و آثار شایسته‌ای بر جای نهاده است. این شیوه را سالیانی است دراز که مؤلفان و محققان جهان عرب درباره آثار مکتوب کهن و بعضاً معاصر پیشه ساخته‌اند که سودمندی و کارآمدی آن انکارناکردنی است. مؤلف در این اثر تلاش کرده است مبانی و روش حدیثی علامه سیدعبدالله شبیر را بکاود و عرضه کند. کتاب در پنج بخش به خامه آمده است بخش اول کلیات است با موضوعاتی چونان شناسایی شخصیت سید و آثار او، شاگردان و استادانش. در بخش دوم دیدگاه‌های حدیث‌شناختی شبیر به بحث نهاده شده است، مانند حجیت خبر واحد. جایگاه پژوهش‌های رجالی، شرایط راوی و منشأ اختلاف در روایات امامیه. بخش سوم عهده‌دار تبیین مبانی فقه حدیثی شبیر است مانند توجه به فهم عرفی زبان در تحلیل روایات، نقش عقل در فهم شریعت، تقدم نقل قطعی بر عقل.

الاجازة الكبيرة العلامة الحجة السيد حسن الصدر، (م ۱۳۵۴) للشيخ آقابزرگ الطهرانی (م ۱۳۸۹)؛

تحقیق الشیخ عبدالله دشتی؛ قم: منشورات مکتبه العلامة المجلسی، ۱۳۳۴.

اجازه حدیث در روزگاران کهن در انتقال، پالایش و استوارسازی «حدیث» نقش بسیار مهمی داشته است. عالمان بزرگ و محدثان جلیل‌القدر بدان اهتمامی بلیغ داشتند. اجازه افزون بر دقت در نقل و حراست در انتقال استوار و صحیح متون حدیثی، از فواید بسیاری دیگر نیز برخوردار است. اجازه‌ها گاه مفصل و دیگرگاه متوسط و بالاخره کوتاه هستند. اجازه‌های مفصل در واقع جایگاه کتابی مفرد را دارند، مانند لؤلؤة البحرین، بحرانی، اجازه کبیره سیدعبدالله جزائری و ...

اجازه مورد گفتگو از نوع «مفصلات» است که آیت‌الله سیدحسن صدر آن را برای علامه شیخ آقابزرگ طهرانی مرقوم داشته‌اند. آیت‌الله صدر اجازه را لغت و اصطلاحاً تفسیر کرده‌اند و آنگاه قواعدی دهگانه برای اجازه رقم زده‌اند، جایگاه اجازه در نقل حدیث را واگفته‌اند و سپس اشکالات بر اجازه را آورده و نقد کرده‌اند. پس از آن طبقات محدثان را تا ده طبقه برشمرده‌اند و در ادامه آن مشایخ مؤلف است و طرق اجازه آنها به مؤلف و اجازه مؤلف به شیخ آقا بزرگ و آکنده از فواید شرح حال نگارانه، کتابشناسانه و فوایدی دیگر. کتاب از تعلیقات و باریک‌بینی عالمان بزرگی چون علامه سیدصادق بحرالعلوم، آیت‌الله سیدموسی شبیری زنجانی، محقق عالیقدر حجت‌الاسلام والمسلمین حاج سیدمحمد رضا جلالی حسینی برخوردار است که بر سودمندی کتاب افزوده است.